

COĞRAFYA LİSANS TEZLERİ HAKKINDA ÖĞRENCİLERE ÖNERİLER*

O. Cahit İNANDIK - Hayati DOĞANAY

GİRİŞ: Bilimsel bir konuda, bilimin ilgilisi tarafından hazırlanan sistemli, düzenli ve orijinal bir çalışmada, ileri sürülen veya savunulan görüş, düşünce ve tesbitlere, genel bir deyimle "tez" adı verilebilir. Önem ve kapsamaları yönünden tezleri, "lisans tezleri (öğrenci tezleri) ve akademik tezler (lisansüstü tezler)" olarak, iki gruba ayırmak mümkündür.

Esasında bir üniversite veya yüksek okulu bitirmek demek olan "lisans" sözcüğü (İng. University bacnelor's, or Master's degree), bu gibi eğitim-öğretim kurumlarının verdikleri diploma ünvanı (İng. Bachelor of Arts degree) anlamına da gelir. Ayrıca ülkemizde, dört yıllık eğitim-öğretim veren kurumlara, "lisans düzeyinde eğitim-öğretim veren kurumlar" denir. Dolayısıyla bunların fakülte diploması, bu sözcükle adlandırılır. Böylece; lisans öğretimi, lisans düzeyinde öğrenim, lisans diploması, lisans tezi gibi terimler, dilimizde sık kullanılır olmuştur.

Akademik düzeydeki tezleri (yüksek lisans tezi, doktora tezi, doçentlik tezi vb.) bir yana bırakarak, bizim bu incelememizde söz konusu etmek istediğimiz tezler, *Öğrenci lisans tezleridir*. Kuşkusuz incelememizde yer tutan bazı açıklamalar, doktora öncesi "lisans üstü çalışmalar" için de yararlı olabilecektir.

Bu incelememizde, öğrencilerin tez çalışmalarlarıyla ilgili, bazı temel esaslara değinmeyi amaçlamaktayız. Gerçi bu konu ve sorunları, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri Coğrafya Enstitüleri'nde yıllardan beri işlenmektedir. Ancak sorunu ilgilendiren açıklamaların, basılı ve toplu olarak öğrencilerin hizmetine sunulması, pratik bir çok yararlar sağlar kanısındayız.

I. COĞRAFYA LİSANS TEZLERİNİN ÖNEMİ

Değinmeye gerek yoktur ki, üniversitelerimizin coğrafya bölüm veya enstitülerinden yetişen "coğrafya meslek erbabı elemanları"n, ülke kalkınmasında

(*) Bu makale; O.C. İNANDIK ve H. DOĞANAY tarafından hazırlanmış olan. (1980) *COĞRAFYA LİSANS TEZLERİ* - Metod ve Metodoloji. Üzerine Düşünceler- (Teksir ders notu) adlı çalışmanın metninden, H. DOĞANAY tarafından özetlenerek, *Merhum O. Cahit İNANDIK*'ın anısına kaleme alınmıştır.

ayrı bir önemi vardır. Şayet bu elemanlara çeşitli iktisadi sektörlerde "araştırmacı, planlayıcı ve yapıcı" elemanlar olarak, yetki ve sorumluluk taşıyan görevler verilirse; ülkemizin daha kolay kalkınacağı, yatırımların daha ekonomik ve isabetli olacağı kanısını taşımaktayız. Nitekim ABD'nde coğrafyacıların istihdam edilmekte oldukları çalışma alanları da, bu görüşümüzü açıkça doğrulamaktadır. Bu ülkede coğrafya meslek erbabı, başlıca şu alanlarda çalışmaktadır. (1)

1. Haritalar ve harita yapımı, 2. Derleme ve yayın, 3. *Planlama*, 4. Ulaştırma, 5. Besin ve yem endüstrisi kuruluşları, 6. Para ve bankacılık, 7. Kamu hizmetleri, 8. *Uzmanlık isteyen konularda araştırmacı*, 9. Pazarlama araştırmaları, 10. Eyalet ve vilayet araştırmaları, 11. Petrol işleri ve 12. Eğitim-öğretim (Eğitim planlamacısı, araştırmacısı ve öğretmenlik).

Kalkınmış bir ülkede; coğrafyacının bilgi, beceri ve pratiginin taşıdığı bu önem, kuşkusuz şaşırtıcı değildir. Çünkü, aklın ve ilmin mantığı zaten bu yolu emreder ve Amerikalı da öyle yapmıştır. Gerçekten de, bir bölgede ya da yörede, kısaca mekanda "yer" şartlarının, veya daha genel bir deyimle "coğrafya"nın, insanın önüne sürdüğü "imkân ve güçlükler" dikkatle analiz edilmeden, sosyo-ekonomik açıdan o çevre toplumunu kalkındırmak mümkün değildir. Bu analizi ve sentezi yapabilecek en yetkili bilim mensubu, elbette coğrafyacıdır. Ancak coğrafyacının, daha üniversite öğrenimi yıllarında, "uzman vasfını kazanacak derecede ve uzmanca" yetiştirilmesi gerekir.

İşte öğrenci tez çalışmaları, coğrafyacıların bu uzmanlığa ne ölçüde yaklaşılabildiklerinin, somut bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu uygulama, çok pratik bir yoldur ve öğrencinin ulaştığı olduğu bilgi-beceri düzeyini, az da olsa sergileyebilir.

2. LİSANS TEZLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2 a. *Konu Seçimi*: Kuşkusuz coğrafya lisans tezleri, coğrafyanın iki temel inceleme alanı bulunan Fiziki Coğrafya veya Beşeri Coğrafya bilim disiplinlerinden birinden seçilir. (2) Çalışma, *monografi* şeklinde olabileceği gibi, coğrafi sorunlardan biri veya bir kaçısı üzerinde de olabilir.

Konu seçiminde, "göz önünde tutulacak ilk esas, sınırlandırma"nın yapılmasıdır. Bu ilke, "incelenecek mekânın sınırlandırılması, veya mekânda incelenecek coğrafi sorunların sınırlandırılması" şeklinde düşünülebilir. İnceleme alanının

(1) NASH, P.H., 1962, "A Geographer Suggests How His Profession Can Help in Renewal Job." "The Journal of Housing, Cilt: 19, S. 83-86, Cincinnati, OHIO.

(2) Bu ayırım esasında pedagojik bir zorunluluktan kaynaklanır. Yoksa ayırım; "fiziki coğrafyacı beşeri coğrafya beşeri coğrafyacı da fiziki coğrafya alanında yetkili değildir" anlamına gelmez. Bakınız: TÜMERTEKİN, E., 1982, Ekonomik Coğrafya S. 7-8.

çok geniş tutulması, çalışmayı gözlemlere dayandırarak başarıma şansını, büyük ölçüde azaltır. Zira coğrafî incelemeler, hemen tümüyle "yer"inde yapılacak gözlemlere dayanır ve bu da, uzun bir zaman ister. Öğrencilerin gözlem ve incelemelere ayırabilecekleri zaman, nihayet "bir yaz tatili süresi" olduğuna göre, bu süre içinde, gözlem ve incelemelerin yapılabileceği genişlikte bir çalışma sahası seçilmelidir. Çalışma alanının, yaz tatili boyunca ikamet edilecek yer veya yakın çevresinden seçilmesi, özellikle tercih edilmelidir. Bu takdirde, gözlem yapma imkânı daha da kolaylaşır.

2 b. *Çalışmaya Hazırlık*: Tez konusu belirlendikten sonra, daha sahaya gitmeden, bazı ön hazırlıklar yapılmalıdır. Bu hazırlıklar yapılmadan inceleme alanına gidilirse, gözlemlerden amaçlanan yarar sağlanmayabilir.

1. İncelenecek alanın genişliğine göre değişmesine rağmen; 1/25 000, 1/100 000 veya 1/250 000 ölçekli" Türkiye Topoğrafya Haritası" pafta ya da paftalarından (hangi ölçekteki uygunsa), incelenecek alanın *topoğrafya haritası* çıkarılmalıdır (3). Şayet Kent Coğrafyası ile ilgili bir çalışma yapılıyorsa, o zaman belediyelerin, fen işleri müdürlüğünde bulunan *kent planlarından* (1/5 000, 1/25 000 gibi) yararlanmak gerekir.

İhtiyaç duyulan harita veya planları, öncelikle sağlamalıyız. Çünkü, mekânla ilgili coğrafî dağılım, yine bu ölçekteki bir haritadan çoğaltılan kopyaları (aydın-ger kâğıdı üzerine çizilir) üzerine işlenecektir.

2. İnceleme alanımız veya yakın çevresinde, daha önce yapılmış çalışmaları (konumuzla dolaylı ilgili olsa bile) bibliyoğrafyadan tarayıp okumamız ve çalışmamızı ilgilendiren bölümlerden notlar çıkarmamız uygun olur (Kitap, makale, rapor, envanter etüdü vb.). Tez çalışmasının bu aşamasına, kaynak toplama aşaması veya *bibliyoğrafya incelemesi* denir.

3. Mekânda incelemeyi amaçladığımız *konunun ağırlık noktası* önceden iyi tesbit edilmeli ve bu konuyu ilgilendiren genel kaynaklar (coğrafya disiplinlerinin ders kitabı veya kitapları), bir kez daha dikkatle okunmalıdır. Örneğin incelemede "yerleşme konuları" ağırlık teşkil edecekse, daha inceleme alanında gözleme çıkmadan, "Yerleşme Coğrafyası" ders kitabı ve makaleler çok dikkatli bir şekilde tekrar tekrar okunmalıdır (4). Çünkü temel bilgileri ve ilmin esaslarını kavramadan yapılacak mekân çalışmaları, kuşkusuz bir gezintiden öteye, hiçbir yarar sağlamaz.

4. İlmin temel esaslarını açıklayan kaynaklarla, çalışma alanını ilgilendiren kaynaklar önceden incelendikten sonra -ki bu aşamaya *tez çalışmalarına ilk ha-*

(3) Sahanın bu tür harita pafta veya paftalarını birlikte araziye götürmek en uygun yoldur. Ancak stratejik önemleri nedeniyle, "güvenlik foruştırması" olmayanlara, bu gibi haritalar verilmaz. Öğrenciler bunlardan, kütüphanelerde veya derslerde yararlanmaktadır.

(4) Tez çalışmasına, bir *tez hazırlık dosyası* tutarak başlamalı ve elde edilen veriler, bibliyografik kaynakların adları vbg. doküman, bu dosyada toplanmalıdır.

zırlık aşaması diyebiliriz- ikinci aşama olarak, *mekânda gözlem ve inceleme aşamasına* geçilir.

Saha veya buradaki kuruluşlarda yapılacak gözlem ve incelemelerin, amaca uygun sonuçlar verebilmesi için, "hem sahaya gitmeden önce ve hem de gidildiği zamanlarda", bazı temel esaslara uygun hareket etmek gerekir.

a. Gözleme gitmeden önce, "nelerin yerinde tesbit edileceği" ayrıntılı olarak düşünülmelidir. İlgilere sorulacak sorular, veya *anketler* hazırlanmalıdır. Sorulacak sorular, bir *gözlem defterine* önceden kaydedilmelidir.

b. Beşerî Coğrafya araştırmalarını zorlaştıran sorunlardan biri de, araştırcının her an insanla yüz yüze gelmesidir. Dolayısıyla çalışma anında ortaya çıkması kesin olan bazı güçlükleri daha işin başında önlemek amacıyla, önceden mülki amirliklerden (valilik, kaymakamlık) izin almak uygun olur. Çalışma izni, öğrencinin fakülte yönetimine başvurması ve ilgili yerlere bildirilmesiyle olursa, daha uygun düşer.

c. Araziye veya beşerî kurumlara (çalışma yerine) giderken, bazı gereçlerin, birlikte alınması ihmal edilmemelidir. Örneğin gözlem defteri ve kalem, fotoğraf makinası, şerit metre, altimetre, pusula, kimliği tanıttacak belge vb (5).

5. İncelenecek alan veya burada incelenecek sorunların ilgili olduğu *beşerî tesisler*, en ince ayrıntılarına kadar *bir kaç kez* gözden geçirilmelidir.

İnceleme aşamasında; sık sık sorular sorulmalı, cevapları kaydedilmeli; beşerî kuruluşların dokümanı incelenip notlar alınmalı; amaca uygun fotoğraflar çekilmeli, jeolojik-topoğrafik yapıyla ilgili profil ve kesitler çizilmeli; taş-toprak-bitki-ürün örnekleri alınmalıdır.

6. Araziye çekilen fotoğrafların, çizilen profillerin ve konut planlarının, alınan taş-toprak-bitki-ürün örneklerinin, nerelerden alındıkları ve "yer" leri, gözlem defterine yazılmalıdır.

7. Gözlemler sırasında, konutların iç ve dış bölmelerini, eklentilerini gösteren *planlar çizilmeli*; duvar kalınlıkları, oda derinlikleri ve genişlikleri vb. ölçülmelidir.

8. Gözlem ve incelemeler; fabrika, hastane, okul, işyeri ve resmî dairelerde yapılacaksa öncelikle, kurumun en yetkili yöneticisiyle ilişki kurulmalıdır.

2 c. *Dokümanın Değerlendirilmesi*: Ön hazırlıklar, "yer" inde yapılan gözlemler ve incelemeler tamamlandıktan sonra, dokümanın dosyasında toplandıktan sonra, *değerlendirme aşamasına* geçilir. Bundan sonraki işler, daha çok masa başında yapılacak çalışmaları kapsar. Bu aşamada, belli bir sıraya göre şunlar yapılır.

(5) Daha geniş bilgi için bakınız:

İZBİRAK, R., 1968, "Coğrafya Gezileri ve Hazırlıkları". DTCF. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 10, S. 207-214.

1. Çalışmaların sonuçlarına dayanan *tezin ilk metni*, veya müsveddesi "belli bir plan dahilinde" kaleme alınır.

2. Metnin yazılması sırasında, Türkçe yazma kurallarına kesinlikle uyulur.

a. Ana başlıkların alt başlıklarındaki fikirler paragraflara ayrılarak işlenir.

b. Metnin noktalama işaretlerine, özel olarak dikkat edilmelidir.

c. Metnin içinde; aynı cümle, aynı fikirler ve sözcüklerin, sık sık tekrarlanmasından kaçınılmalıdır.

d. Cümle fiillerinin zaman uyumuna önem verilmelidir.

3. Tez metninde geçen *coğrafi terminolojinin* yerinde kullanılması ve doğru yazılmasına, ayrı bir önem verilmelidir (6).

4. Tez metni kaleme alınırken; duygusal görüşlere, politik eğilimlere ve taraflı açıklamalara kesinlikle yer verilmez. Çünkü bilim ve bilim adamının amacı; sorunları bilimsel yöntemlerle objektif olarak gözler önüne sermek ve çözüm yolları önermektir.

2 d. *Kaynakların Kullanılması*: Tüm bilimsel çalışmalarda, bu sorun ayrı bir önem taşır. Hatta kanımıza göre bir eserin bilimsel olup olmadığı hakkında, ilk bakışta az da olsa bir fikir edinebilmek için, eserin "dipnotlar ve bibliyografyası"-nın düzenleniş şekline bakmak, "sanınız yeterlidir. Çünkü, söz konusu özellik açısından ülkemizde iki tip eser vardır: Bibliyografya kurallarına uyulmamış ve gelişigüzel hazırlanmış amatör piyasa eserleri, bilimsel ve ciddi eserler (Daha çok üniversite yayınları).

Kaynakların kullanılması konusu; "formal olarak ve bilimsel olarak" diye iki grupta ele alınabilir. Kuşkusuz, bunlardan her ikisi de önemlidir.

Bilimsel inceleme ve araştırmalarda, araştırmacıdan önce aynı konuyla ilgili olarak yapılmış çalışmalardan yararlanmak, âdeta bir zorunluluktur. Örneğin coğrafyacidan önce araştırma sahasının; jeolog tektoniğini, pedolog topraklarını, meteorolog hava şartlarını vb. incelemiş olabilirler. Bunlar, coğrafyacının işini kolaylaştırır. Ancak değinmeye gerek yoktur ki bu gibi çalışmalar, Coğrafya değildir. Dolayısıyla böyle çalışmalardan "coğrafi olması kaydıyla" yararlanır.

(6) Coğrafi terminolojinin, doğru yazılması alışkanlığının kazanılmasında en uygun yöntem, bu konuyla ilgili eser ve makaleleri okurken, kavram ve terimlerin yazılışına, ayrıca dikkat etmek olmalıdır. Ancak bu, zamanla gelişecek bir alışkanlık olduğundan, öğrenciler tez yazma aşamasında şu kaynaklara başvurulmalıdır.

İZBIRAK, R., 1976, Coğrafya Terimler Sözlüğü, DTCF. Yay. No. 269, ANKARA.

ÖNGÖR, S., 1980, Coğrafya Terimler Sözlüğü, TDK Yay. No. 467, ANKARA.

PAMİR, H.N.-ÖZTUNALI, Ö., 1971, Yerbilim Terimleri Sözlüğü. TDK Yay. No: 20, ANKARA.

TDK., 1965, Yeni İmlâ Kılavuzu, Yay. No. 235, ANKARA.

Sahayı direkt ilgilendiren coğrafi kaynaklardan (eser, makale, bildiri, rapor, envanter çalışması vbg.) ise mutlaka yararlanmak gerekir. Ayrıca çalışma alanıyla dolaylı ilgili olsa bile, en azından yöntem açısından, diğer genel coğrafi eserler veya "special çalışmalar" dan da, yararlanmak gerekir. Örneğin mekânda "nüfusun cinsiyet ve yaş bileşimi" ni incelemeyen önce, yukarıda da hatırlattığımız gibi, genel bir eserden veya sipesiyal bir makaleden, "bu konuda neler incelenir?" sorusuna cevap bulmalı ve ondan sonra sorunu mekânda incelemeye (Kendi araştırma yöremizde) gayret etmeliyiz.

Bununla birlikte, yabancı kaynaklara dayandırılmış genel ders kitapları hariç, sipesiyal çalışmalarda kaynaklardan yararlanmanın, "sayfalar dolusu bir aktarma işi olmadığı" nı, özellikle göz önünde tutmak gerekir. Kaynaklardan yararlanmak; "yeri geldikçe, incelenen coğrafi sorunların neden ve sonuçlarını destekler nitelikte oldukça" bir anlam ifade eder. İncelemenin konularını daha önce saha hakkında yapılmış çalışmalardan aktarmak, işin sadece "redaksiyon"unu yapmış olmamız anlamına gelir.

Tezde yararlanılan kaynakların gösterilmesi, "formal (şekilsel) olarak" şu yöntemlerden biriyle olur.

A. *Metiniçi Notlar*: Pratik olması yüzünden önem taşır. Çok sayıda kaynaktan yaraanılan incelemelerde, bu yöntem uygulanabilir. İlk bakışta, yararlanılan "kaynağın tanıtımı" nı ihmal etmiş gibi gözükürse de, bu doğru değildir. Çünkü kaynaklar hakkındaki tanıtıcı bilgiler, zaten *bibliyografyada* verilmelidir.

ÖRNEK 1. Çalışma sırasında başvuru olan bir eserden, şu görüşler aktarılmış olsun:

Günümüz coğrafyacılarının çoğu, iki tür planlama olduğu görüşündedirler: Birincisi *fiziksel planlama*, ikincisi de *ekonomik planlama*dır (Tümertekin, E., 1982, 11-12).

Bu formu, (Tümertekin, 1982) şeklinde belirten kaynaklar da vardır. Ancak yukarıdaki yazılış şekli, daha uygundur (7).

B. *Dipnotlar Yöntemi*: Yararlanılan kaynakların; yazarları, basılış tarihleri, adları vbg. bilgiler, "dipnot yöntemi" yani sayfa altı notları şeklinde verilmelidir. Bu yöntemde, bilim adamları arasında temelde bir beraberlik olmasına rağmen, ayrıntıda bazı farklılıklar dikkati çeker.

ÖRNEK 2. Çalışma sırasında yararlanılan eserlerden birinden şu fikirleri aktaralım ve kaynağı, bu görüşü aktardığımız bilim adamının eserinde uygulamış olduğu dipnot yöntemine göre belirtelim.

(7) Bu form için bakınız:

İLHAN, E., 1976, Türkiye Jeolojisi. ODTÜ Mühendislik Fak. Yay. No: 51, ANKARA.

KELEŞ, R., 1976, Kentbilim İlkeleri Sosyal Bilimler Derneği Yay. No: G-5, ANKARA.

İnsanın en önemli eserlerinden biri de "meskenler" dir. Mesken deyimi ile: en basit kulübeden, şehirlerin en gelişmiş apartmanlarına kadar sadece ikametgâh olarak kullanılan yapılar değil, atölye mağaza, okul, cami, kilise, tiyatro, sinema gibi ticarî, sınaî, dinî, askerî ve kültürel veya eğlence ihtiyacını karşılamak üzere meydana getirilen tüm binalar kastedilir (2).

(2) B. TOLUN-DENKER: Yerleşme Coğrafyası. İst. Üniv. Yay. No: 2275, İstanbul, 1977, S. 59-60.

Örnekleri daha da çoğaltırsak, ayrıntıdaki küçük farklar dikkate alındığında her aratıcının, ayrı bir dipnot verme tekniği olduğunu söyleyebiliriz.

ÖRNEK 3. Anadolu'da, kentlerde bile yaylacılık yapan ailelere sık rastlanır. Örneğin Bolu kentinin çıkınlar, Çanşa ve Soku mahallelerinin, çevrede aynı adı taşıyan yaylaları vardır (3).

(3) M. Emiroğlu, 1977: 65.

ÖRNEK 4. Erzurum Ovası'ndaki toplu yerleşme hadisesini ve bunun tabii bir tezahürü olan "küme köyü, coğrafi çevrenin yarattığı bir sonuç olarak kabul etmek mümkündür (4).

(4) Sözer, Dr. Necdet: Erzurum ovası'nın Beşerî ve iktisadî Coğrafyası. Erzurum, 1970, S. 39.

ÖRNEK 5. Türkiye, bu gidişle ovalardan yoksun kalacak ve halli mümkün olmayan problemler, birbirini izleyecektir (5).

(5) Necdet Tunçdilek: Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları. İst. Üniv. Coğ. Enst. yayını No: 96.

ÖRNEK 6. Türkiye şehirlerinde, yakın yıllarda şehirleşmeden ziyade, köyleşme bahis konusudur ve yaygındır (6).

(6) S. Göney-1977. Şehir Coğrafyası. İst. Üniv. Coğ. Enst. Yay. 91. Say.11.

Bu örnekleri, daha da çoğaltmak mümkündür (8). Ancak lisans öğrencileri, tez hazırlama aşamasında, deyim yerinde ise henüz "amatör araştırmacılar" durumunda bulduklarından, bu aşamada, örneklerden birini benimsemek durumundadırlar. Yoksa hazırladıkları tez metninin farklı bölümlerinde, değişik dipnot yazış örnekleri verirler. Oysa aynı çalışmada, tek bir form uygulanmalıdır. Farklı tarihlerdeki değişik çalışmalarda, kuşkusuz farklı modeller uygulanabilir.

Yararlanılan "kaynak birden çok yazarlı, bir dergide makale, bir kurumun raporu vbg" olabilir. Görüş ve tesbitlerinden yararlandığımız eser, iki yazarlı olsun. Fakat eserde, hangi bölüm veya bölümlerin hangi yazarlar tarafından incelendiği belli olmasın.

(8) Örnekler, alındıkları kaynaklardaki dipnot yazılış formuna uydurulmuştur.

ÖRNEK 7 a. Ege bölgesi, Türkiye alanının % 11'i kadar bir yer tutarken; nüfusu, memleket nüfusunun (1975) % 13'üne varmaktadır (7).

(7) B. DARKOT-M.TUNCEL, Ege Bölgesi Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. 2365, Coğrafya Enst. Yay. 99, S. 47, İSTANBUL.

b. Kaynak birden fazla yazarlı olabilir. Eserde, her yazarın incelediği bölüm belirli ise, fikirlerini aktardığımız yazarın adı ve kuşkusuz eserin adı dipnotta belirtilir.

ÖRNEK 7 b. İskân grubu, en basit anlamda, birden fazla ev ve eklentisinin bir araya gelmesinden oluşmuş bir iskân tipidir (7).

(7) E. Tümerktekin, F. Mansur ve P. Benctict, 1971: Türkiye. Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, S. 37.

ÖRNEK 8. Görüş, tesbit ve fikirler, bilimsel bir dergiden alınabilir (Örneğin Türk Coğrafya Kurumu Dergisi). Böyle bir kaynaktan dipnot gösterilirken, öncelikle makale sahibinin adı esas alınır.

Fikirlerine ve tesbitlerine başvurduğumuz kaynak, Türk Coğrafya Dergisi olsun ve şu tesbitleri aktarmış olalım.

Bir defa Doğu Anadolu, hemen baştan başa lav yaylaları sahası ve bir kül ocağıdır (8).

(8) Akyol, İ.H., 1948-49, "Türkiye Akarsu Rejimleri". Türk Coğrafya Kurumu Dergisi, Yıl: 6-8, Sayı: 11-12, S. 21.

Diğer Özellikler

1. Kaynaktan bir kaç kez yararlanılmışsa, her seferinde aynı kaynak, dipnot olarak gösterilir. Fakat "a.g.e. (adı geçen eser), a.g.m. (adı geçen makale) ve a.g.r. (adı geçen rapor) gibi kısaltmalar kullanılır (Örnek 9'u inceleyiniz).

(9) R. İzbirak, 1976: a.g.e., S. 29.

2. Çalışma boyunca yararlanılmış olan kaynaklara, metnin içinde, ilk kaynaktan başlanarak (1 NO'lu kaynak) sırayla numara verilir ve dipnot olarak gösterilir "1,2,3,20.....50 vbg."

Aynı kaynaktan kaç kez yararlanılmışsa, her defasında ayrı bir numara verilir. Ancak bu grup kaynaklar, bibliyografyada bir kez belirtilir.

2 e. Başvurulan kaynakların düzenlenmesi: Tez çalışması boyunca yararlanılmış olan basılı kaynaklar, belli kurallara göre bir "liste" haline getirilerek, çalışmanın sonuna eklenir. Bu listeye; **BİBLİYOGRAFYA, BAŞVURULAN KAYNAKLAR, YARARLANILAN KAYNAKLAR** gibi ibarelerden biri, başlık olarak verilir.

Başvurulan kaynaklar listesi, rastgele düzenlenmiş bir liste olmayıp, belli kurallara göre hazırlanır.

1. Yararlanılan kaynaklar: *ESERLER* (kitap ve makaleler), *RAPOR-İSTATİSTİK* ve *BÜLTENLER* olarak "iki ayrı alt başlık" altında düzenlenmelidir. Bununla birlikte öğrenci lisans tezlerinde nihayet çok fazla kaynak kullanılmadığından, bu ayırım iki alt başlık şeklinde olmalıdır: *Eserler, Rapor-İstatistik ve Bültenler*. Ancak makaleleri kitaplardan ayırdedebilmek bakımından, makalelerin adları "tırnak" içine alınmalıdır.

2. Bibliyografya düzenlenmesi, yine yazardan yazara bazı farklılıklar gösterir. Buna rağmen, bazı ortak esaslara uyulması gerekir.

a. Kaynaklar, "yazarlarının soyadları önceliği" esas alınarak sıralanırlar.

b. Bu sıralamada, bilim adamı veya yazarın, soyadı ve adı tümüyle yazılabilirliği gibi, "soyadın tamamı ve adın başharfi" de yazılabilir.

3. Kısa ve öz olmasına rağmen, kaynağın tanımı açık ve net olmalıdır.

a. Hangi üniversite, fakülte ve enstitü yayını olduğunu gösteren numaralar belirtilmelidir.

b. Kaynak bir rapor, makale veya dokümanter bir derleme olabilir. Hangi derginin hangi sayısında, hangi yıl basıldığı belirtilmelidir.

c. Eser bir teksir, doktora tezi vb. olabilir (henüz yayınlanmamıştır). Bir basılı eser gibi, bu kaynaklardan yararlanılabilir. Ancak eserin adı yazıldıktan sonra parantez içine (teksir, basılmamış doktora tezi) gibi bir ibare konulmalıdır.

ç. Kaynak, birden çok yazarlı olabilir. Kaynağın bibliyografyadaki sırası, eser üzerine yazılan isimlerden, önce yazılan soyadın sırasına göre tesbit edilir ve diğer yazarların soyad ve adları da ihmal edilmez (TÜMERKTEKİN, E.-MANSUR, F.-BENEDICT, P., 1971, Türkiye. Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, Edebiyat Fakültesi, Matbaası, İSTANBUL, gibi).

4. Eser veya kaynak, bir üniversite yayını olmayabilir. O zaman kaynağın basıldığı matbaanın adını vermek uygun olur. (SÖZER, N., 1972, Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylıcılık. İş Matbaacılık ve Ticaret Matbaası, ANKARA. gibi).

5. Kaynak bir çeviri olabilir. Bibliyografyada, esas yazar öncelik kazanır çeviriyi yapan, "çev." kısaltmasıyla, ayrıca gösterilir (ACKERMAN, E.A., 1965, Çev: ÖZGÜÇ, N., 1971, "Kültürel Coğrafya". Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Dergisi 1, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yayını, İSTANBUL. gibi).

6. Gazete makaleler ve haberleri ile TRT haber bültenleri, sözlü bilgiler ve kaynak kişiler, bibliyografyada gösterilmaz. Dipnot olarak gösterilebilir.

7. Ülkemiz genelinde ve hatta uluslararası düzeyde tanınan kurumların adları, kısaltılarak gösterilmelidir. Dipnot ve metin içi yazılışlarda da bu kısaltma yapılmalıdır (9).

(9) Dilimizde bu tür kısaltmalar için bakınız:

TDK., 1977, Resimli Türkçe Sözlük, Yay. No: 435, s. 651-668, ANKARA.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi: İstanbul Üniv. Edebiyat Fak.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi	: DTCF
Siyasal Bilgiler Fakültesi	: SBF
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	: ODTÜ
Türk Dil Kurumu	: TDK
Devlet İstatistik Enstitüsü	: DİE gibi.

8. Aynı yazarın, tez çalışması boyunca değişik eser ve makalelerinden yararlanmışsa, kaynaklar yayın tarihi önceliğine göre sıralanmalı, ve yazarın soyadı adı bir kez yazılarak, diğerleri için "———.", şeklinde bir işaret konulmalıdır (aşağıdaki örnekleri inceleyiniz).

EMİROĞLU, M., 1970, Ankaçakoca'da Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler. Ankara Üniv. DTCF Yay. No: 192, ANKARA.

———., 1977, Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık. Ankara Univ. DT CF Yay. No: 272, ANKARA.

———., 1981, "Türkiye'de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları." Ankara Üniv. DTCF Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı, 10, No: 10, ANKARA.

9. Kaynak bir *raporsa*, önce raporun adı ve daha sonra diğer açıklamalar verilebilir.

BİRİNCİ COĞRAFYA KONGRESİ., 6-21 Haziran 1941, Raporlar-Müzakereler-Kararlar, ANKARA.

10. Kaynak bir *istatistik yılığı* olabilir.

DİE., 1981, Türkiye İstatistik Yıllığı. Yay. No: 960, ANKARA.

3. TEZDE BULUNMASI GEREKEN ŞEKİLLER

1. *Haritalar*: Bilindiği üzere coğrafyanın temel düşünce ve ifade şekillerinden biri de, haritalardır. Alan çalışmaları veya istatistiksel kaynaklardan, ya da ilgili dokümandan elde edilen verileri değerlendirirken, anlatım yöntemini kullanmak zorunlu, fakat coğrafi düşünce bakımından eksiktir.

Zira veriler veya bulgular, uygun ölçekli haritalara dökülüp sembollerle dağılımı gösterilmedikçe, coğrafi düşüncenin en önemli düşünce ilkesi olan mekânla ilgili *dağılım*, ihmal edilmiş olur. Ayrıca dağılım haritaları yarımaksızın, değişkenler arasındaki korrelasyon, veya *etki ve tepki ilişkileri*, açık bir şekilde ortaya konulamaz (10).

(10) Daha geniş bilgi için bakınız:

TÜMERTEKİN, E., 1982, a.g.e., s. 19-20

Öğrenci tezlerinde, tez konusunun amacına göre değişebilmesine rağmen, şu harita çeşitlerinden bir kaç yeri tutar:

1. Lokasyon haritası (11), 2. Jeoloji haritası, 3. Jeomorfoloji haritası, 4. Topoğrafya haritası, 5. Nüfus dağılışı haritası, 6. Nüfus yoğunluk haritası, 7. Arazi kullanılışı haritası gibi.

Kuşkusuz tezin konusuna göre, yapılacak ve ya yararlanılacak harita çeşitleri, değişebilir. Örneğin bir kent coğrafyası çalışmasında, önce de değindiğimiz gibi, daha işin başında, o kentin 1/5000, 1/10 000 ve 1/25 000 ölçekli haritalarından, "yani planlarından" biri veya hepsi, temin edilmelidir. Bu bakımdan, hem önceden çalışma-incelme aşamasından yararlanmak ve hem de elde edilen verilerden *dağılışı haritaları* (12) hazırlamak için, elde amaca uygun harita veya planlar (kadastro planları gibi) bulunmalıdır.

Hazırlanan bir dağılışı haritasında; "haritanın adı, ölçeği (kesir ölçek ve grafik ölçek), yön işareti ve anahtarı (lejantı)" mutlaka yer almalıdır.

2. Tablo-Grafik-Profil ve Kesitler: Tez incelemesinin kapsamında yer tutan fikir, görüş ve tesbitler, amaca uygun verilerle sık sık desteklenmelidir. Örneğin iklimatik veriler olmaksızın sahanın iklim özelliklerini, nüfus ve ekonomik üretim verileri olmaksızın da, nüfustaki gelişme ve değişmelerle, ekonomik faaliyetlerdeki gelişmeleri, inandırıcı bir şekilde ortaya koymak mümkün olmaz. Ancak coğrafyacı, verileri sadece tasvir etmekle yetinemez. Bunların yorumunun daha kolay yapılabilmesi, ve de "pedagojik zorunluluk nedeniyle, veriler hesap ve değerlendirmelere tâbi tutulduktan sonra; önce tablolara, daha sonra da grafiklere dökülürler. Özellikle Beşerî Coğrafya inceleme sorunları, denilebilirki; "veri, tablo ve grafikleri" hazırlanmaksızın, yeterince açıklanamaz. Ayrıca bu yöntem, bilimsel bir zorunluluktur. Zira "şekilsel algılama yoluyla öğrenme" en güçlü öğretim ve öğrenme tekniklerinin başında gelir.

Bu gibi zorunluluklar nedeniyle, çalışmada yer tutan veriler, "kurallarına uygun biçimlerde düzenlenmiş" tablo ve grafiklere dökülür. Değirmeye gerek yoktur ki tablo ve grafikler, büyük bir çoğunlukla, Fiziki Coğrafya'nın genellikle Kli-

(11) Lokasyon kavramı ve kapsamı için bakınız:

TÜMERTEKİN, E., 1982, a.g.e., S. 15-16.

Lokasyon haritası modeli için bakınız:

TOLUN-DENKER, B., 1970, Balıkesir Ovası'nda Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 1510. Coğrafya Enst. Yay. No: 59, S. 4, İSTANBUL.
SÜR, A., 1977, Alanya'nın İklimi. DTCF Yay. No: 270, S. 9. ANKARA.

(12) Dağılışı haritaları için bakınız:

ÖZGÜÇ, N., 1979, Beşerî Coğrafya'da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri. İstanbul Üniv. Yay. No: 2511, Coğrafya Enst. Yay. No: 105, S. 165-186. İSTANBUL.

matoloji disiplininde, fakat Beşerî Coğrafya'nın tüm alt disiplinlerinde, geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bununla birlikte, jeolojik-jeomorfolojik sorunlar açıklanırken; dış duruma ilişkin mekanla ilgili görünüm "profil" lerle, iç yapıya ilişkin durum ise, "kesit"lerle ifade edilir (13).

Bu gibi yardımcı fakat tezde bulunması gereken "ifade şekilleri" hazırlanırken, kuşkusuz bazı genel esaslara uyulur.

1. Tablo, grafik, profil ve kesit gibi yardımcı şekillere, tezin metni içinde yeri geldikçe sayı verilir (Tablo 1, grafik 1, Tablo 5, grafik 8, kesit 1, profil 6 gibi).

2. Her tablo ve grafiğin üst kenarına, adı ve neyi ifade ettiği, ayrıca tabloların altına kaynakları yazılmalıdır.

3. Tablo ve grafiklerle ifade edilen verilerin "ölçü birimleri" kesinlikle gösterilir. "km., m., cm²/mm, °C, ton, milyon ton, ton/km., %, %"o gibi.

4. Tablo ve bu arada grafiklere aktarılan veriler uzun yılları kapsayan sonuçlarsa; ikişer, üçer, beşer yıllık periyotlar esas alınarak kısaltılmaları, daha öğretici ve pratik olur.

5. Veriler, "yuvarlaklaştırılarak" tablolara aktarılabilirler. Örneğin 5.399 verisini 5.4 ve 7.716 verisini 7.7 olarak almak, sonucu önemli ölçüde etkilemez.

6. Çok basamaklı veriler, ifade edilen gerçek anlamı bozmaksızın, küçültülerek tablolara aktarılmalıdır.

7. Verilerin değer birimi, "tümünü okutacak şekilde" fakat bir kez yazılmalıdır.

8. Grafikler (orantılı daire grafikler, korrelasyon grafikler, basit ve bileşik grafikler gibi) kesit ve profillerin, çeşitli değerlerden hesaplama yoluyla elde edilen verilere dayandırılarak çizildiklerini hatırlatmaya bile gerek yoktur.

3. *Fotoğraflar*: Tezde yer tutması gereken, en önemli somut temsilcileridir. Gezilip incelenen mekanın anlatılan coğrafi özelliklerinin, hem temsilcisi ve hem de, soyut ifadelerin somut delillerini oluştururlar. Bunlar, anlatım kadar güçlü ve bazı hallerde ise, anlatımdan daha güçlü deliller olurlar.

Ancak mekândan tesbit edilerek fotoğraf şeklinde sunulan, veya "diya ve slayt" şeklinde yararlanılacak olan film'ler, amaca uygun olmalıdır. Örneğin mekânda ekonomik faaliyetlerin, monokültür şeklinde "pamuk tarımı" na dayalı olduğu

(15) Profiller ve çizimleri hakkında bakınız:

KURTER, A.-HOŞGÖREN, M.Y. 1975. Jeomorfoloji Tatbikatı. İstanbul Üniv. Yay. No: 1944, Coğrafya Enst. Yay. No: 78, S. 133-141, İSTANBUL.

Jeolojik kesitler ve çeşitleri hakkında bakınız:

BİLGİN, T., 1971. Genel Kartografya 2. İstanbul Üniv. Yay. No: 1767, Coğrafya Enst. Yay. No: 64, S. 409-414, İSTANBUL.

belgelenmek isteniyorsa, oldukça geniş alanları görüntüleyen pamuk tarlalarının resimleri çekilir. Yine bir kente "ağaçlı bulvarlar"ın var olduğu gösterilmek isteniyorsa kentin çekilmiş toplu pozları arasında, bu tip caddelerden alınmış pozlar da yer tutmalıdır.

Fotoğrafların, inceleme alanının neresinden veya nerelerinden tesbit edildikleri, neyi vurgulamak isedikleri, teze yerleştirilince altlarına yazılmalıdır.

4. *Planlar*: İncelenen mekândaki beşerî kuruluşlardan, amaca uygun planlar teze alınmalıdır. Örneğin endüstriyel veya sosyal konutlar için *konum planları*, konutlar için iç bölmeleri ve dış eklentileri gösteren planlar, mutlaka çalışma metninin ilgili bölümlerine yerleştirilmelidir. Planların, hangi endüstriyel veya sosyal kurumlara; konutsa hangi köyde, veya hangi kentin hangi mahallesinin, hangi cadde veya sokağında oturan aileye ilişkin oldukları, altlarına kaydedilmelidir (14).

4. TEZLERİN DİĞER FORMAL ÖZELLİKLERİ

1. *Kapak Düzeni*: Bu konuda kalıplaşmış bir model önermek uygun olmaz. Ancak; çalışmanın hazırlandığı üniversite, fakültesi ve bölümü; hangi öğretim yılında hazırlandığı; hazırlayanın adı ve numarası; tezin adı, "tıpkı bir kitabın kapak düzeni gibi" üzerine yazılır. Aynı bilgiler, metnin ilk sayfasında da, kapak düzenine uygun olarak gösterilir.

2. *Sayfa Sayısı*: Kuşkusuz standart bir ölçü verilmez. Çünkü incelenen mekanın büyüklüğü, üzerindeki fiziki-beşerî olayların çokluğu ve karmaşıklığı, "hazırlayanın çabası" na göre bu sayı değişik olur. Ancak; birer yüzü 1.5-2 tırtıl ara ile yazılmış bir öğrenci lisans tezi, nihayet 20-25 sayfadan (metin olarak) az ve maksimum 30-40 sayfadan fazla olmamalıdır.

3. *Bölümleri*: Metnin ilk sayfası, kapakta yer tutan tanıtıcı bilgilere ayrılır. Bundan sonraki sayfa veya sayfalar *İÇİNDEKİLER* listesine ayrılır (Tez metni daktilo edildikten sonra düzenlenir).

Daha sonra, çalışmanın *ÖNSÖZ* sayfası gelir. Önsöz, en fazla bir sayfayı geçmemeli; tezin adının burada bir kez daha vurgulanmasından sonra, çalışmaya yardımcı olanlara "teşekkür veya şükran" ifade edilmelidir.

Önsöz kısmından sonra, bir-iki sayfayı geçmemek kaydıyla teze, bir giriş ya da *ÇALIŞMANIN AMAÇ* ve *YÖNTEMİ* adını taşıyan kısım eklenir. Bu kısımda,

(14) Bu gibi planlar için bakınız:

TOLUN-DENKER, B., 1977, a.g.e., S. 123-142.

SÖZER, N., 1970, a.g.e., S. 44-47.

TUNÇDİLEK, N., 1967, Türkiye İskân Coğrafyası (Kır İskânı) İstanbul Üniv. Yay. No: 1283, Coğrafya Enst. Yay. No: 49, S. 69 81, 82 ve 83, İSTANBUL.

çalışmanın amacı kısaca özetlendikten sonra, yöntem olarak nasıl bir yol izlendiği, veriler veya bulguların nasıl elde edildiği gibi açıklamalara yer verilir.

Bundan sonra; *Tezin Asıl Konusu* gelir. Asıl konu, "gerektiği kadar ana bölüm, ana bölümler gerektiği kadar başlığa ve onlar da alt başlıklara" ayrılarak kalem alınır. Bu bölüm; tümüyle değil ama, geniş ölçüde "tasvir"e dayanır. Tasvirlerde; "dağılımlar, dağılım mekân-insan üçlüsü arasındaki ilişkiler" keskin ifadelerle ve coğrafi görüşlere bağlı kalınarak açıklanır. Bu yapılırken de, sadece tasvirle yetinilmeyip; "tablolar, haritalar, grafikler, profiller ve kesitler ile fotoğraflar" gibi yardımcı fakat *mutlaka gerekli olan şekillerle*, tez metni desteklenir.

Tez metni, önceden hazırlanan yada elde edilen dokümana göre hazırlanmış bir *plan dahilinde* yazılır. Planlar, tezin konusunun çeşidine göre, bu konuda daha önce hazırlanıp basılmış yerel çalışmaların planlarına göre düzenlenebilir.

Esas konu işlenip bitirildikten sonra, teze bir *ÖZET ve SONUÇ* bölümü eklenir. Bu bölüm nihayet 2-3 sayfayı geçmemeli; "çalışmanın özetlenmiş halini, sorunlar ve çözüm önerilerini" kapsamalıdır.

Tezin, sırayla *İÇİNDEKİLER* listesi, *ÖNSÖZ* kısmı, *AMAÇ ve YÖNTEM* kısmı, *BİBLİYOGRAFYA* listesi, *ŞEKİLLER VE FOTOĞRAFLAR* eki, tüm çalışma bittikten sonra düzenlenir. Kuşkusuz şekiller ve fotoğraflar, her bölümün alt başlığında yeri geldikçe, tez metni içine serpiştirilebilir. Ayrıca çalışma sırasında mekânda uygulanan *ANKET FORMU*, cevapsız olarak tez sonuna eklenmelidir.

5. *ANKETLER*: Bilindiği üzere resmî istatistikler, ülkemizde *DİE* tarafından hazırlanır ve yayınlanır. İnceleme alanı içindeki beşerî ve ekonomik amaçlı veriler, çoğu kez *DİE*'nden veya yayınlarından sağlanabilir. Ancak inceleme alanı küçümlükçe -ki bilimsel araştırmaların esası da bu olmalıdır- çeşitli konularda veri sağlama güçleşir. Örneğin bir kentin tek bir mahallesi inceleniyorsa, basılı veri temini, mahalle muhtarlığındaki bazı kayıtlar dışında, mümkün olmaz.

Bu güçlükler nedeniyle, bazı verilerin tesbiti araştırmacının hazırlayıp uygulayacağı anket sorularına alınacak cevaplara dayandırılır.

Anket soruları, *yazılı veya sözlü anketler* şeklinde olabilir. Her iki şekilde de "sorulacak sorular önceden hazırlanıp; aile birimi, işyeri birimi veya bina birimi gibi esaslara göre" çoğaltılmalıdır. Yine anket sorularının; "kime, nerede ve ne zaman sorulacağı" her anket formuna kaydedilmelidir.

Çalışma alanı çok darsa, (Köy yerleşmesi, kentin bir mahallesi, fabrika vbg.) *sözlü anketler* uygulama, yöntemine gidilmelidir. Mekân genişse *yazılı anketler*, çok genişse; "büyük gruptan küçük gruplar seçilerek" *örnekleme yöntemi* anketler uygulanır (15).

(15) Anketler konusunda bakınız:

ÖZGÜÇ, N., 1979, a.g.e., S. 52-60.

Anketlerin amaca uygun ve yararlı sonuçlar vermeleri için, bazı esaslara uyularak hazırlanmaları gerekir.

1. Amaca uygun sorular, her coğrafi sorun grubu için (nüfus, yerleşme, ekonomik faaliyetle, sanayi, ulaşım vb.) ayrı ayrı ve önceden (ifade yerinde ise günlerce düşünülerek) hazırlanmalıdır.

2. Anketin uygulanacağı "yer veya yerler" in, sorumlu ve yetkililerinden, önceden izin alınmalıdır.

3. Anket uygulama alanındaki kişi veya ailelerin, dini inanış, politik tercih ve sosyo-ekonomik yaşantılarına -kendileri ortam hazırlasalar dahi- karışılmamalıdır. Bu konularda, onların fikirleriyle çelişecek fikirler beyan edilmemelidir.

4. Araştırmacının giyiniş, davranış ve hareketleri, az da olsa anketin uygulandığı çevrenin şartlarına uydurulmalıdır. Örneğin çağdaş kentin çağdaş giyiniş biçimiyle, Doğu Anadolu köylerinde ise yöreye uygun bir şekilde giyinilmelidir. Doğu Anadolu köylerinde inceleme yapmak isteyen bayan bir araştırmacı, köylünün kabulleneceği şekilde değilse, kentsel ve günün modasına uygun bir şekilde giyinip araştırma yapmaya giderse başarısızlıkla karşılaşabilir.

Anketlerden elde edilen cevaplar ve dolayısıyla veriler, tez bölümlerinde yeri geldikçe ve de "araştırmacının hayal gücüyle sentez edilerek" değerlendirilmelidir (16).

(16) AMACA UYGUN ANKET FORMLARI için bakınız:

A. *Şanayi Kuruluşları için:*

TOLUN-DENKER, B., 1976, Şehiriçi Arazi Kullanılışı, İstanbul Üniv. Yay. No: 2054, Coğrafya Enst. Yay. No: 83, S. 195-215, İSTANBUL.

B. *Köy Sorunu Anketleri İçin:*

BEYAZİT, N.-SENCER, M.-SENCER, O.-YÜCEL, A.-SEY, Y., 1971, TÜRKİYE'de Köy Sorunu ve Bir Köy Araştırmasının İlkeleri. İTÜ Mimarlık Fak. Yapı Araştırma Kurumu, Seri: C, Sayı: 8, S. 39-112, İSTANBUL.

ÖZEY, R., 1982, Güzelyayla Köyü'nün Coğrafya Etüdü. (Doktora Ön Çalışması) Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak., ERZURUM.

C. *Gecekondu Araştırmaları için:*

GÖKÇE, B., 1971, Gecekondu Gençliği, H. Ü. Yay. No: C-15, S. 176-215, ANKARA.

D. *Nüfus, Yerleşme, Ekonomik Faaliyetler, Ulaşım, Turizm, Sanayi... konulu çalışmalarda bakınız:*

Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, *Coğrafya Bölümü'nün*, değişik yıllarda hazırladığı *Öğrenci Lisans Tezlerinin* ek bölümleri.